

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

REKK REGIONAL CENTRE
FOR ENERGY
POLICY RESEARCH

National
Association of
Regulatory
Utility
Commissioners

ENERGY REGULATORS
REGIONAL ASSOCIATION

ÇËSHTJET KRYESORE NË ZBATIMIN E RREGULLIMIT TË ÇMIMEVE STIMULUESE

Péter Kaderják
Drejtor, REKK

**NARUC/ERRA Trajnimi mbi rregullimin e ndërmarrjeve të
shërbimeve publike dhe përpilimin e tarifave**

5-8 nëntor, 2007

Prishtinë, UNMIK/Kosovo

- Rregullimi kosto-plus : normat e rregulluara vendosen për të mbuluar kostot e raportuara (të arsyetuara) plus normën e kthimit në asete
- Detyrimi i butë buxhetor: të shpenzuarit e kompanisë së rregulluar mbulohet nga të hyrat dhe subvencionet e tarifave

Krahaso këto të dyja!

Diskuto stimulimet e ofruar nga regjimet!

Diskuto situatën vendore!

- I. Rregullatori (shërbyesi civil) i dobët, i paguar dobët shkon jashtë vendit ...
  - A) dhe e fiton një mëditje fikse, të gjitha kostot e përfshira; nuk ka nevojë për llogaritje *ex-post* (kursimet mund të mbahen nga ai/ajo) .

Rezultati?

rregullatori jonë përdor transport publik
merr për të ngrënë senduiqe
e qëndron në një hotel jo të shtrenjtë dhe
mban për vete pjesën e mbetur të mëditjes.

- I. Rregullatori (shërbyesi civil) i dobët, i paguar dobët shkon jashtë vendit ...
- B) dhe pranon një mëditje fikse, të zvogëluar (rroga ditore); të gjitha kostot direkte kompensohen *ex post*.

Rezultati?

rregullatori jonë merr taksi
han në restorant
qëndron në hotel të shtrenjtë, prandaj
ai mban më pak para, por taksapaguesi paguan më shumë
për udhëtimin e tij.

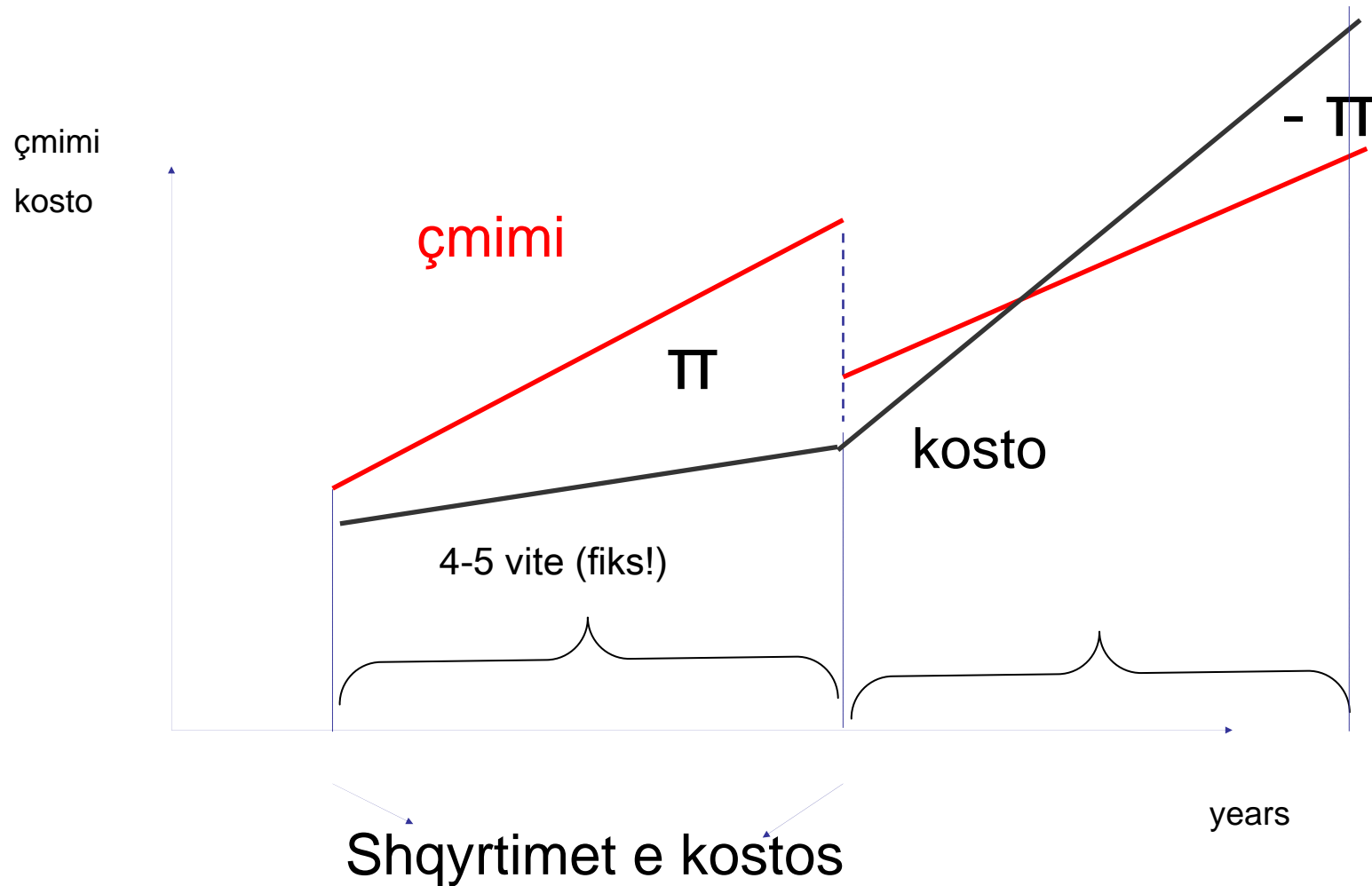
1. Kontratat me çmime fikse ofrojnë stimulim të mjaftueshëm për të zvogëluar kostot operative dhe për të rritur efikasitetin produktiv
  - skema e lartë stimuluese
2. Kontratat me çmime fikse mund të rezultojnë me fitime “shumë të larta” dhe mund të ngrihen shqetësime distributive
  - mund të lëndojnë efikasitetin e alokimit dhe distribuimin e drejtë të mirëqenies
3. Kontratat plus-kosto nuk ofrojnë stimulime për përmirësimin e efikasitetit produktiv
  - skemë e ulët stimuluese
4. Fitimi i siguruar nga kontrata kosto-plus nuk do të jetë “shumë i lartë”
  - nuk e lëndon efikasitetin e alokimit

- Motivimi për mbi-investime (normë e rritur bazë)
  - ‘pjetë e artë’
- Nuk ka motivim për rritje të efikasitetit të produktivitetit
- Presion i vazhdueshëm për rritje të çmimeve (shembull i rrallë i zbritjes së çmimeve)
- Nuk ka presion real për përzgjedhje
- Burim kryesor për gabime: asimetri e informatave në anën e rregullatorit:
  - nuk ka informata të azhurnuara të kostove operative,
  - nuk ka të dhëna mbi planet e ardhshme të biznesit (investimet, zbritja e kostove, etj.),
  - pasqyrë e turbullt mbi karakteristikat e kërkesës së konsumatorëve.

RREGULLIMI ME ÇMIME STIMULUESE : TIPARI 1

Kompani shpërblyese (ndëshkuese) të rregulluara për performancë më mirë se të pritur (më keq se të pritur) (ekonomike).

SKEMA E RREGULLIMIT TË PRAGUT TË ÇMIMIT

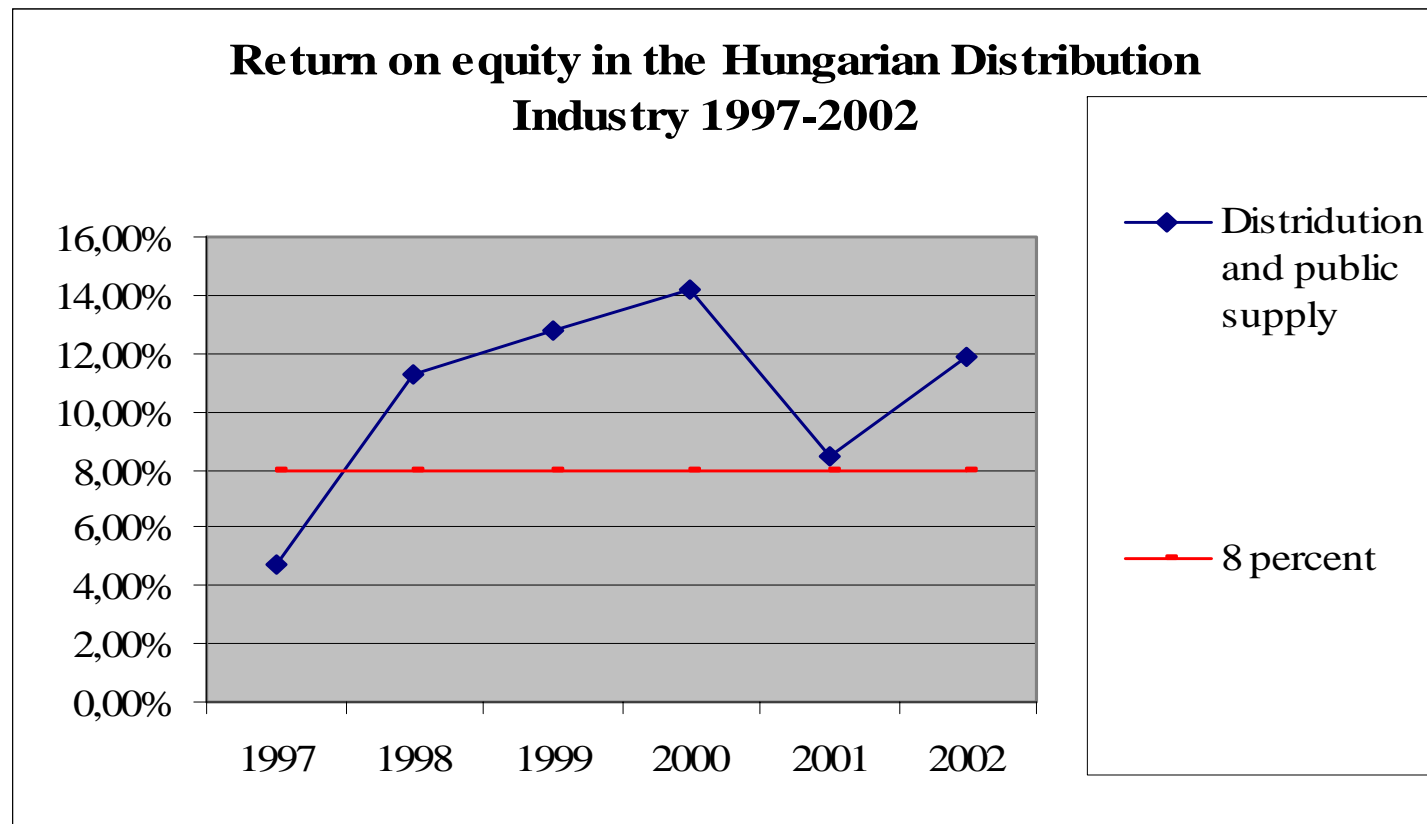
RREGULLIMI I PRAGUT TË ÇMIMIT: PRODUKT I VETËM

- Periudha e paradefinuar rregullative (4-5 vite) dhe rregulli i çmimvënies:

$$p_t = p_{t-1} * (1 + \text{CPI} - X)$$

- CPI: indeksi i çmimit të konsumatorëve (është i mundur indeksi tjetër i çmimit)
  - X: kërkesa për përmirësimin e efikasitetit
-
- Transparenca
  - Nevojitet kredibiliteti
  - Ndarja e përfitimeve nga përmirësimi i efikasitetit në mes të industrisë dhe konsumatorëve
  - Këmbimi në mes të pronës stimuluese dhe fleksibilitetit
    - P.sh. çka të bëhet në kohë të zbritjeve të befasishme të çmimeve naftës?

PRAGU I ÇMIMIT: I RREGULLUAR *kundrejt* NORMËS AKTUALE TË KTHIMIT

Problem: to explain when actual return is >> proposed regulated return

NDARJE E PËRMIRËSUAR E PROFITIT (RREGULLIMI I SHKALLËZIMIT RRËSHQITËS)

- Sistem i cili ndan dallimin në mes të kthimit të propozuar dhe atij aktual në mes të prodhuesve dhe konsumatorëve :

$$s_a = s_t + h(s^* - s_t)$$

- s_a : norma e kthimit e ndërtuar në çmimin e rregulluar
- s^* : norma e propozuar (rregulluar) e kthimit
- s_t : norma aktuale e kthimit e prodhuar nga kompania para përshtatjes së normës nga ana e rregullatorit
- Vlera e h bie në mes të 0 dhe 1
- *Konsidero rastin kur $h = 0$*
- *Konsidero rastin kur $h = 1$*

RREGULLIMI I PRAGUT TË ÇMIMIT: RASTI I MULTIPRODHIMIT

- Monopol i multiprodhimit, por struktura e saktë e kostos është e panjohur për rregullatorin
- Informatat mbi kërkesën në dispozicion për rregullatorin mund të jenë po ashtu të limituara
- Në këto kushte, duket e arsyeshme që të delegohen *disa* vendime të çmimvënies në vet kompaninë
- Megjithatë, sjellja e çmimvënies duhet të kontrollohet për të ndaluar keqpërdorimin e fuqisë së tregut
- Këto kontrole në mënyrë tipike vijnë nga detyrimet në nivele të peshuara mesatare të çmimeve

RREGULLIMI I PRAGUT TË ÇMIMIT: RASTI I MULTIPRODHIMIT

- N tregjet e produktit të rregulluar
- Çmimet: P_n [$n = 1, \dots, N$]
- Peshat në skemë: w_n (një për çdo produkt)
- Pragu është vlerë: P^*
- Detyrimi i pragut të çmimit:
$$w_1 \times P_1 + w_2 \times P_2 + \dots + w_N \times P_N \leq P^*$$
- Çfarë efekti ka zgjidhja e peshave në “mirësinë” e skemës së pragut?

PRAGHET E ÇMIMEVE: SHEMBULL ME PESHAT FIKSE

- Të supozojmë se është e njohur “historikisht” nga rregullatori se çmimet P_1^* , ..., P_N^* prodhojnë nivele të kërkesës Q_1^* , ..., Q_N^* dhe profite të pranueshmërisë së ulët për monopolin
- Të peshojmë çmimet në skemën e pragut me sasi (historikisht të njohura) të kërkesës : $w_n = Q_n^*$
- Të vendosim pragun të barabartë me të hyrat historike (R^*) të kompanisë:
  - $P^* = P_1^* \times Q_1^* + \dots + P_N^* \times Q_N^* \equiv R^*$
- Prandaj, monopolisti mund të zgjedh cilindo çmim që dëshiron përderisa kjo në vijim mban:

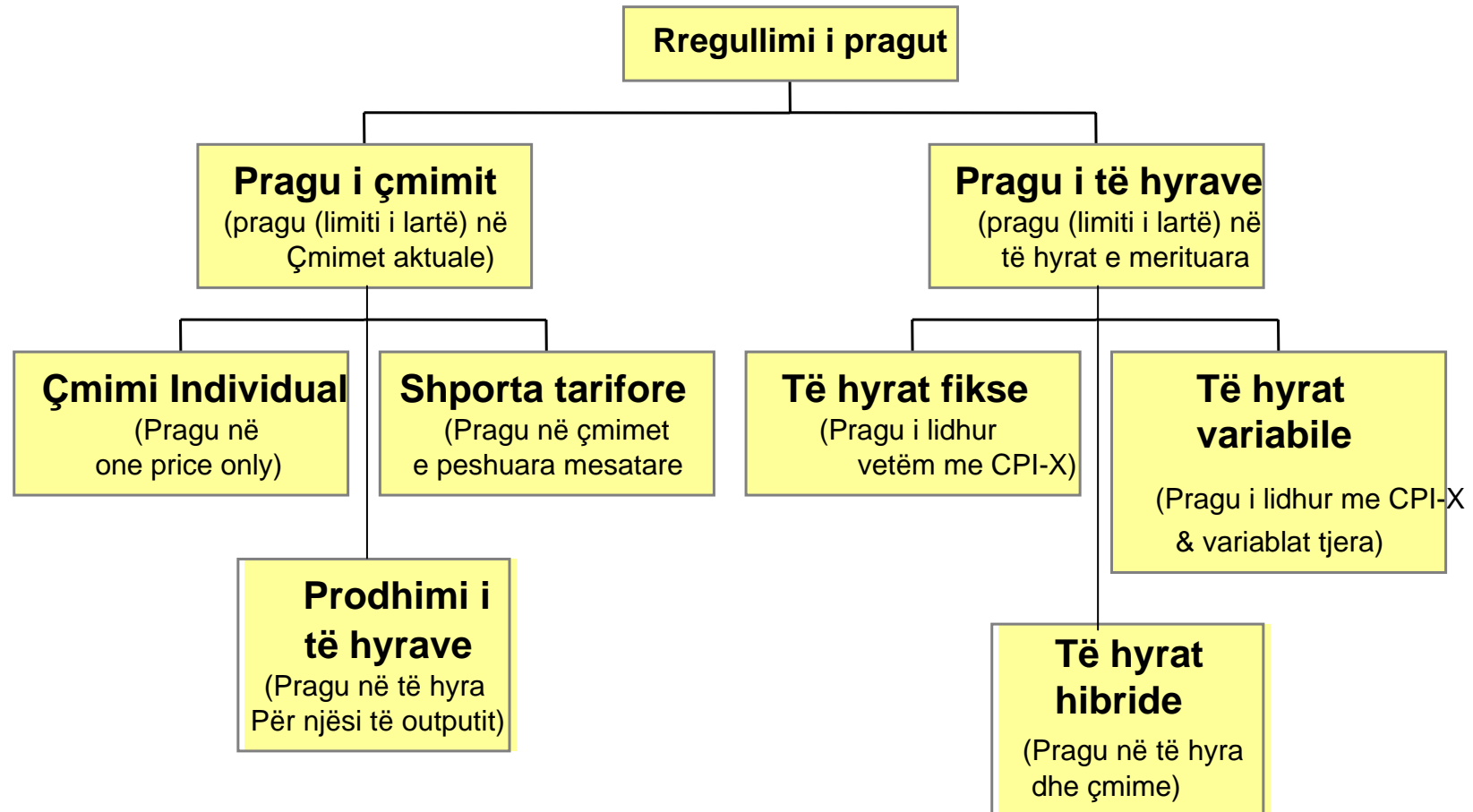
$$P_1 \times Q_1^* + \dots + P_N \times Q_N^* \leq R^*$$

- Pasojat:
  - Me vargjet e reja të çmimeve, konsumatorët (total) akoma do të jenë në gjendje të mirëmbajnë nivelin e tyre të vjetër të konsumit duke shpenzuar një sasi të barabartë (apo më pak) të parave sikurse më herët
  - si rrjedhojë, ata do të jenë së paku mirë sikurse, dhe me gjasë, edhe më mirë sesa historikisht
  - **Kompania gjithashtu mund të rrisë fitimet e saja pa dëmtuar konsumatorët (total)**
  - rregullatorit i duhen disa informata mbi kushtet e kërkesës apo kostos
- Në anën tjetër:
  - disa kategori të konsumatorëve mund të humbin nga skema e pragut të çmimit, përderisa të tjerët do të përfitojnë nga ajo

RREGULLIMI ME ÇMIME STIMULUESE: TIPARI 2

Ofrimi i lirisë së pjeshme për kompanitë e rregulluara në vendosjen e tarifave

RRREGULLIMI I BAZUAR NË PRAG: PASQYRË

Të mirat

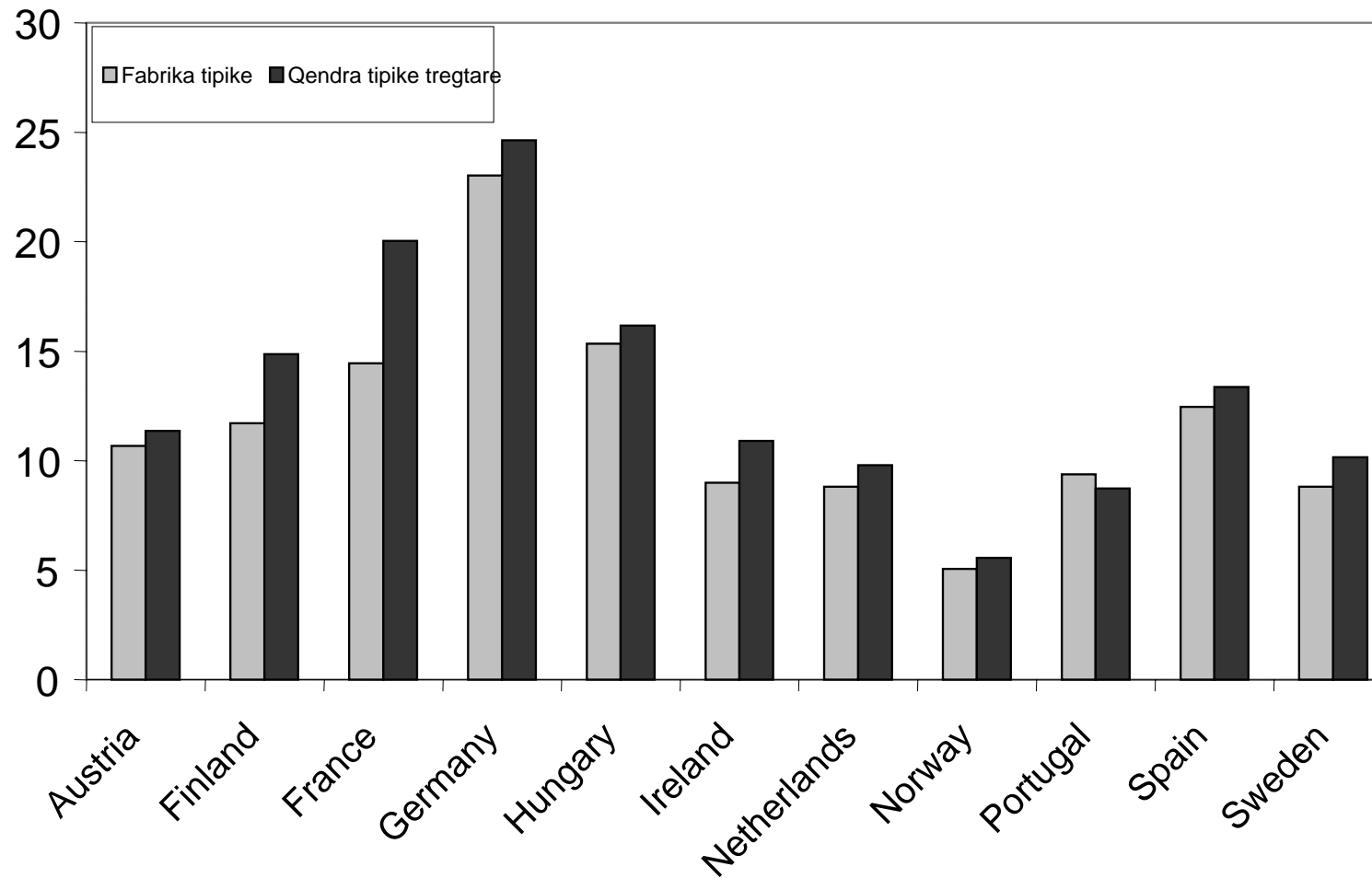
- Stimulime të thjeshta, të qarta
- Bilanc në mes të interesave të kompanisë dhe konsumatorit në informata të pakompletuara
- Resurse dhe nevoja mesatare për informata për rregullatorin
- Jashtëzakonisht i dobishëm nëse sistemet e auditimit të kompanisë nuk janë të zhvilluara mirë

Të këqijat

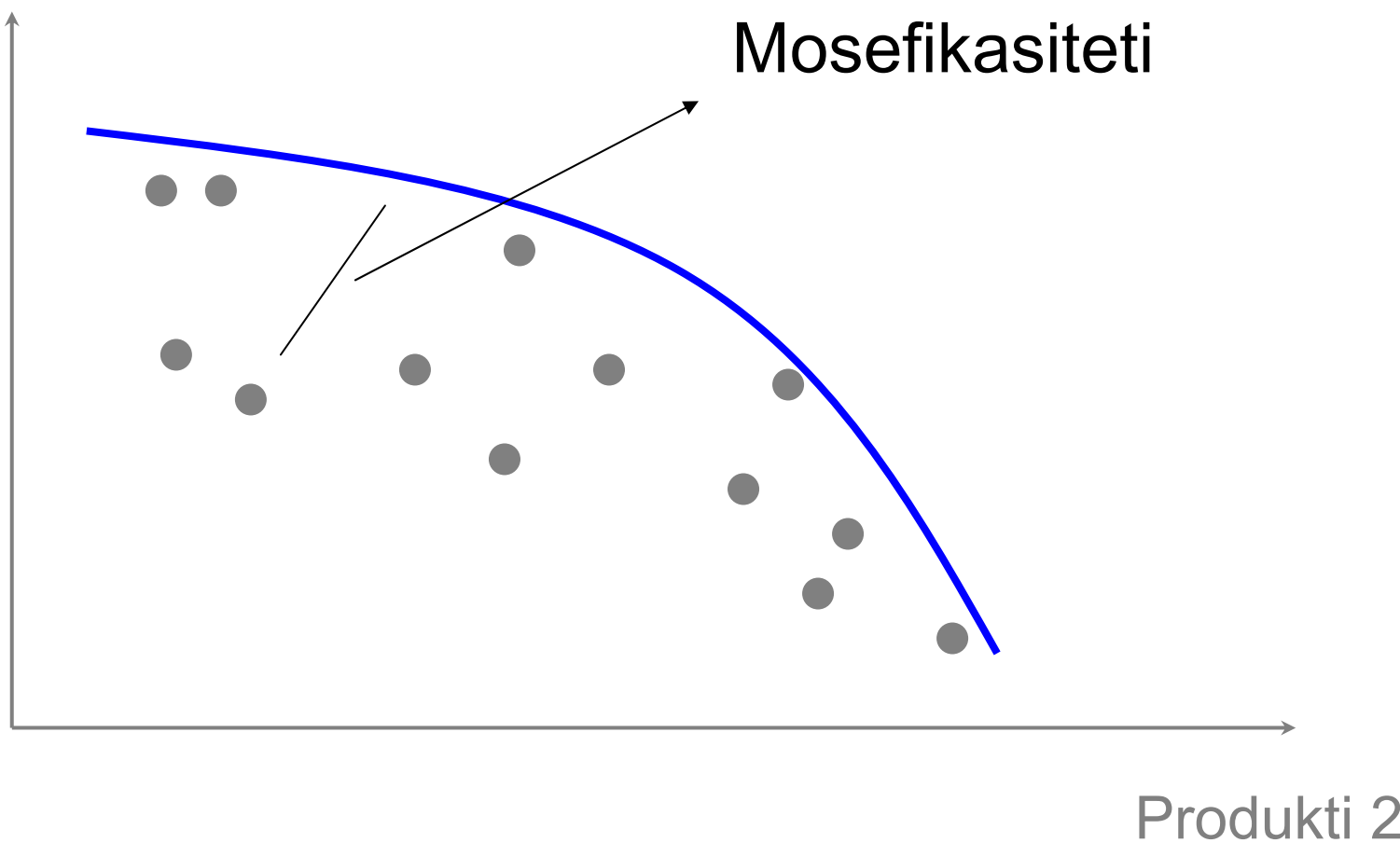
- Çmim fillestar – rishikim i kostos
- Si të definohet X?
- Zgjidhja e indeksit të inflacionit
- Mundëson mos-aktivitetin e inflacionit në kohë të inflacionit të lartë
- Probleme politike nëse kthimi real devijon nga kthimi i rregulluar
- Ndarje jo e drejtë e fitimit brenda periudhave rregullative
- Incentiv për cilësinë e degraduar të shërbimit : $CPI-X+Q$

- Kostot historike *kundrejt* pikave të krahasimit
- Pika krahasimi të thjeshta, me variabël të vetme (kostoja e punës për output kWh, të hyra / km linjë, etj.)
- Mjet i fortë rregullativ nëse kompania dëshiron të fsheh rezultatet e performancës
- Duhet të punohet me shumë kujdes – vetëm për krahasime të vogla
- Prapavija ligjore duhet të merret parasysh – Shembulli Dte

TARIFAT E DISTRIBUIMIT TË VOLTZHIT TË MESËM, EURO/MWH

Produkti 1

- Efikasitet produktiv dhe alokues
- Kontratat me çmim fiks dhe kosto-plus
- Rregullimi i pragut të çmimit
- Rregullimi i pragut të të hyrave
- Rregullimi i shkallës rrëshqitëse
- Pikat e thjeshta të krahasimit
- Konkurrenca vizore